

Globale udfordringer i omstilling til bæredygtighed

Af Rolf Jackson

Verden står ved en vigtig korsvej hvor krig, økonomisk krise og migration på hidtil uhørt skala presser de internationale institutioner og de enkelte folkeslag. I denne situation er der brug for at gentænke de overordnede globale politikker og analysere de bagvedliggende økonomiske og historiske årsager.

Der har altid været konflikt i verden, og der vil fortsætte med at være det så længe der er mennesker på planeten. Det som gør konflikten netop nu speciel, er at det er hele planetens helbred der er på spil fordi menneskeheden besidder teknologier med potentiale til at ødelægge det økosystem vi lever af.

Den centrale optik i dette skriv handler om hvad der skal til at skabe en bæredygtig verden baseret på en retsorden frem for et truende forfald til stadig mere totalitære styreformer (muligvis forklædt som demokratier).

Trusler

Lad os analysere de største trusler imod planeten som helhed:

- **Klimaændringer.**
- **Befolkningstilvækst** idet ressourceforbrug følger befolkning.
- **Økonomisk ulighed:** Stigende koncentration af velstand og magt underminerer demokratiet.
- **Corporakrati (virksomhedsstyrer):** Globale handelsaftaler som TTIP/TTP/TISA søger at sikre store virksomheders rettigheder på bekostning af mennesker og miljø.
- **Teknologi:** Atomvåben og ukontrolleret spredning af GMO samt nye sygdomme er de største trusler. Dernæst truer robotteknologi med at overfløddiggøre op imod halvdelen af den arbejdende befolkning.
- **Migration:** Store flygtningestrømme truer med at destabilisere regioner og udfordrer velfærdssamfundenes sammenhængskraft og økonomi.
- **Dysfunktionelle globale institutioner:** Globale institutioner som FN, WTO, verdensbanken mv. fungerer enten ikke efter hensigten eller er designet til at tilgodese særinteresser (især amerikanske).
- **Peak-oil:** Op imod 75% af vores BNP skyldes (relativ) billig energi. Når efterspørgslen endegyldigt overstiger produktionskapaciteten ("peak-oil") risikerer varigt stigende oliepriser at resultere i varigt faldende økonomisk produktivitet med en langvarig depression til følge.
- **Truende mangel på strategiske ressourcer:** Nøgleressourcer som metaller og lignende som er svære at erstatte kan slippe op relativt snart.

Summen af disse trusler gør at menneskeheden står overfor den "perfekte politiske storm" i den kommende generation – og i Danmark kommer især velfærdsmodellen er under stort pres udefra.

Historiske årsager

En stor del af de aktuelle problemer skyldes efterspillet efter anden verdenskrig, hvor især USA men også de øvrige sejrherre fra krigen dikterede vilkårene for de internationale institutioner. USA's mål var at bryde det britiske imperiums magt (hvilket lykkedes) og beskytte Amerikas interesser i en situation hvor 5 % af verdens befolkning (USA) forbrugte op imod 50 % af jordens ressourcer (i dag ca. 25 %).

Efter krigen blev FN skabt med store håb om at der aldrig mere skulle blive krig. Desværre gik man næsten med det samme på kompromis med de grundlæggende principper, idet man tillod et diktatur (Sovjet) at få

vetoret og inden længe fik de følge af endnu et diktatur med vetoret: Kina (1949). FN har således været karakteriseret af at stater som ignorerer FN's charter har haft vetoret over dens politik. En organisation med denne mangel på sammenhæng mellem hensigt og praksis er naturligvis dømt til at mislykkes.

Efter verdenskrigen har USA talt om frihed og lighed, men reelt forfulgt en udenrigspolitisk strategi som George F. Kennan, rådgiver for Præsident Truman, opsummerede i "Top Secret Memo PPS/23" til udenrigsministeren i februar 1948:

"We have about 50% of the world's wealth but only 6.3% of its population. This disparity is particularly great as between ourselves and the peoples of Asia. In this situation, we cannot fail to be the object of envy and resentment. Our real task in the coming period is to devise a pattern of relationships which will permit us to maintain this position of disparity without positive detriment to our national security. To do so, we will have to dispense with all sentimentality and day-dreaming; and our attention will have to be concentrated everywhere on our immediate national objectives. We need not deceive ourselves that we can afford today the luxury of altruism and world-benefaction..."

Denne holdning ligger bag 70 års altdominerende kynisk amerikansk udenrigspolitik, hvor målet har helliget midlet og hvor især CIA er blevet brugt til at sikre amerikanske økonomiske interesser, ofte på bekostning af demokrati og frihed overalt i verden. Det er ikke fordi andre stormagter (fx Rusland og Kina) er bedre end USA. Men USA forfægter udadtil idealet om frihed og demokrati og hykleriet i USA's udenrigspolitik bliver derfor særlig iøjnefaldende og problematisk.

Situationen i mellemøsten

Mellemøsten har siden anden verdenskrig været en konstant kilde til konflikter. Det skyldes dels den problematiske måde hvorpå Israel blev grundlagt, og dels USA's olieinteresser i området. Vi står således aktuelt med en helt uoverskuelig situation med krig i Syrien. Det er en krig som er blevet præsenteret som et folkeligt oprør mod diktatoren Assad. Men som præsident John F. Kennedy's nevø, Robert F. Kennedy jr. Bl.a. forklarer i Berlingske tidende d. 20 marts 2016 (<http://m.b.dk/fra-editorial/hvorfor-araberne-ikke-oensker-usa-i-syrien>) så handler den i virkeligheden om olie og gas.

Konkret har EU og USA ifølge Robert Kennedy ønsket at gøre op med Ruslands dominans på gasmarkedet ved at lave en gasledning fra Qatar til Tyrkiet, hvilket ville give EU et alternativ til at købe russisk gas og svække Rusland strategisk og økonomisk. Det er et meget forståeligt ønske og den måde krisen er håndteret af alle krigens parter bliver pludselig meget forståelige når man ser konfliktens egentlige essens. Årsagerne er komplekse, men bundlinjen er at den reelle årsag til krigen er årtiers fordækte forsøg på at manipulere med den arabiske verden. EU og USA har været med til at skabe terror organisationerne og enhver meningsfuld politik må starte med at anerkende dette og gøre op med den tænkning som har ligget til grund for fortidens strategier.

Men krigen i Syrien er kun toppen af isbjerget. Hele den globale sikkerhedspolitiske, økonomiske og teknologiske situation er domineret af skjulte dagsordner.

Man kan retorisk spørge sig selv: **Kan vi have bæredygtighed uden fred? Kan vi have fred uden retfærdighed? Og endelig: kan vi have retfærdighed uden sandhed?**

Svaret på disse spørgsmål er ret indlysende: **Nej! Det kan vi ikke.** Derfor bliver sandhed omkring det som egentlig foregår en nødvendig forudsætning for en bæredygtig udvikling globalt set. En bæredygtig verden forudsætter nemlig en nogenlunde stabil og fredelig verden idet krig og krigslignende tilstande vil automatisk trumfe alle sociale og økologiske hensyn.

Derfor er et principfast opgør med hykleriet og løgneren i international politik en nødvendig hjørnesteen i enhver meningsfuld bestræbelse på at skabe en mere fredelig, retfærdig og bæredygtig verden.

Sidst men ikke mindst er det vigtigt at have blik for at vi ikke er den første civilisation som er ramt ind i naturens grænser. Civilisationer er kollapsede før os på grund af overforbrug af ressourcer. Sammenbruddet af både den Græske og Romerske civilisation kan langt hen ad vejen forklares af økonomiske og økologiske årsager. Se bl.a. *The Final Empire* af William Kötke og *The Collapse of Complex Societies* af Joseph Tainter – begge er gennemgået i Ross Jackson's bog *Occupy World Street*.

De primære årsager

I så kompleks en situation er det afgørende at skelne mellem primære årsager og afledte fænomener. Af primære årsager til den globale krise er:

- At jorden udgør et **lukket økosystem** med begrænsede ressourcer.
- **Befolkningstilvæksten** som øger presset på ressourcerne.
- **Massivt hykleri** og manipulation i det politiske system og enorm indflydelse fra økonomiske interesser.
- Et **globalt økonomisk system** som fremmer ubæredygtig industri og økonomisk ulighed.
- En **teknologisk udvikling** som har sat mennesket i stand til at ødelægge økosystemet.

Af afledte virkninger har vi:

- **Stigende ressourcemangel**, herunder "peak-oil" som truer med yderligere at destabilisere vores økonomi.
- **Migration** af klima-, krigs- og økonomiske flygtninge.
- **Forurening** af vores miljø og deraf afledte stigning i sygdomme og allergier.
- En **psykologisk lammelse** og følelse af magtesløshed i befolkningen.

Løsninger

At ændre på status quo kræver først og fremmest at man erkender hvilke årsager der er vilkår og hvilke det er i vores magt at ændre på. At jorden er et lukket økosystem kan vi ikke ændre på. Befolkningstilvæksten er det meget svært at gøre noget ved på kort sigt. Det efterlader fire hovedområder vi reelt har magt til at gøre noget ved:

- **Det globale politiske system.**
- **Det globale juridiske system.**
- **Det globale økonomiske system.**
- **Den teknologiske udvikling.**

Skåret ind til benet er de disse fire parametre, det vi reelt har at arbejde med.

Den teknologiske udvikling

Samfundets udvikling kan ikke ses isoleret fra den teknologiske udvikling. I omstilling til global bæredygtighed er der brug for en større politisk styring af hvilke teknologier som tillades og stimuleres.

Hvis seriøs bæredygtighed er målet for en reform af vores økonomiske system, så vil virksomheder og andre aktører automatisk investere i de teknologier som underbygger denne vision. Teknologiuudviklingen er således vigtig, men i høj grad et sekundært problem.

Et nyt globalt økonomisk system

Det første skridt i den globale reformation handler om økonomien. Selvom virkelig effektive økonomiske reformer, formentlig forudsætter politiske reformer, er det alt andet lige nemmere at reformere økonomien end det er den politiske beslutningsproces.

Nogle indlysende krav er:

- **Stop for afhængigheden af fossile brændstoffer.**
- **Sikre økonomisk retfærdighed** – Nye eller reformerede økonomiske institutioner, som understøtter bæredygtig produktion og økonomisk suverænitet i alle nationer (det stik modsatte af TTIP/TTP/TISA).
- **En effektiv begrænsning af CO2 udslip** – En "Cap and Trade" model hvor der sættes en global grænse for udslip og forureneren betaler vil effektivt tvinge en ny teknologisk udvikling i gang. Provenuet kan bruges til globale formål fx gennem en reformeret verdensorganisation.

Hvis disse politikker indføres vil planeten være et stort skridt i retning af bæredygtighed. Hvis ikke de implementeres vil andre initiativer formentlig være af begrænset nytte.

Et nyt globalt juridisk system

Vi ser mange eksempler på hvordan virksomheder i dag flytter jobs og penge rundt i verden på en måde som placerer omkostningerne hos de fattige og koncentrerer profitten hos de transnationale virksomheder. Denne tilstand skyldes bl.a. at interessekonflikten mellem de globale virksomheder og nationale befolkninger (og regeringer i mindre lande) er uhyre asymmetrisk. De transnationale virksomheder har så store ressourcer og er ofte bakket op af USA's regering og/eller CIA hvilket resulterer i at alle andre aktører kommer til kort.

Forudsætningen for global retfærdighed er at denne type konflikter bliver mere ligeværdige. Vi har derfor brug for en effektiv global retsinstans som modvægt til virksomhedernes store indflydelse.

Den internationale domstol i Haag har allerede en del af de juridiske kompetencer der er brug for i denne sammenhæng. Men fordi systemet ikke nyder opbakning fra en velfungerende politisk forsamling med kompetence til at adressere de reelle problemstillinger, så er den internationale domstol meget begrænset i hvad den reelt kan gøre. En forandring i denne tilstand afhænger derfor af en politisk reform.

Et nyt globalt politisk system

Hvis topledelsen i en organisation ikke fungerer vil organisationen før eller siden bryde sammen. Menneskeheden har i dag en sådan komplet dysfunktionel global ledelse – eller mangel på samme. Kollektivt set er vi næsten ude af stand til at træffe meningsfulde og virkningsfulde beslutninger. Det er dels fordi sejrherrene fra anden verdenskrig sidder med en veto (og Israel har en stor indflydelse på den amerikanske regering), og dels fordi mange defakto diktaturer, som ser stort på FNs principper derhjemme, har stemmeret i FN.

Det er afgørende at forstå at vi **ikke** vil se meningsfulde løsninger på menneskehedens politiske problemer førend vi får løst det ledelsesmæssige problem. Vi kan muligvis reformere økonomien så den er knap så selvmorderisk som i øjeblikket, men massive problemer vil bestå indtil der *også* sker en politisk reform.

Der er to veje:

- **En fundamental reform af FN.**
- **Etablering af en ny verdensorganisation med seriøs bæredygtighed som omdrejningspunkt.**

Det sidste er formentlig det mest konstruktive. Men realistisk set vil især USA's regering (som er kontrolleret af de store virksomheder) modsætte sig dette af al magt, mens EU og andre demokratier rundt om i verden muligvis vil kunne blive bannerførere for det. Ruslands og Kinas regeringer (som reelt er diktaturer) vil forventeligt også slå sig i tøjlerne. Men... de store førnævnte blokkes *befolkninger* vil formentlig bakke op om et sådant initiativ. Og der ligger muligheden for EU og verdens reelle demokratier: **En alliance mellem verdens førende demokratier og befolkningerne i verdens store diktaturer om at skabe en ny verdensorganisation - som faktisk fungerer.**

Denne organisation må som minimum være karakteriseret af:

- **Frihed, retfærdighed og seriøs bæredygtighed.**
- **Kongruens (sammenhæng) mellem principper og praksis** – dvs. man mister sin stemmeret hvis man ignorerer verdensorganisationens grundlæggende regler derhjemme.
- **En begrænsning af den ny verdensorganisations myndighed** til områder af vital global interesse (vi ønsker ikke en verdensregering).
- **Ingen vetoet til nogen nationer**, og en stærk begrænsning på økonomiske interessers mulighed for at påvirke beslutningsprocesserne.
- **Økonomisk uafhængighed af enkelte stater.** Finansiering af verdensorganisationen bør bl.a. ske gennem globale skatter på fx finanstransaktioner eller CO2.

Hvad kræver det at gøre op med den fastlåste politiske situation?

En global politisk reformation kan næppe ske uden et opgør med fortiden. De økonomiske og politiske interesser på globalt plan er i al for høj grad filtret sammen. Det eneste som realistisk kan ændre på dette er hvis det bliver tydeligt for offentligheden hvor omfattende korruptionen og løgnene er og en massiv offentlig opinion mobiliseres imod det nuværende system.

Hvis vi ser på to historiske opgør: Nürnberg processen efter anden verdenskrig og Mandelas opgør med apartheidregimet i Sydafrika kalder især det sidste på opmærksomhed. I en situation hvor de som er skyldige i krænkelse mod menneskeheden fortsat har stor magt, er det næppe realistisk blot at forsøge at retsforfølge dem. De vil have for meget at tabe og kæmpe af al magt imod alt som truer deres sikkerhed.

Men hvis man laver en proces med fokus på sandhed og forsoning som i Sydafrika, hvor alle der har insider viden om det, som reelt foregår i dag, og som indrømmer deres delagtighed i krænkelse af forskellig art kan *tildeles amnesti* til gengæld for vidnesbyrd imod andre aktører, så kan man få hul på bylden.

Menneskeheden står således formentlig i et valg mellem at lave en global sandheds og forsoningsproces, som første skridt i en reform af det globale politiske system, eller at fortsætte den nuværende kurs indtil økonomiske og økologiske kriser gør, at verdenssamfundet bryder sammen med en dramatisk optrapning af krige om ressourcer og andre vitale interesser som den sandsynlige konsekvens.

Et globalt retsopgør er derfor en forudsætning for en kursændring imod global bæredygtighed.

Nogen vil måske mene at det er umuligt at forestille sig at et sådant opgør kan lade sig gøre. Men jeg synes hellere man skal se at *uden* et sådant opgør vil alle meningsfulde forandringer uundgåeligt støde på grund i konflikten med de kyniske interessegrupper, som reelt styrer verden i dag.

Mange af disse problemstillinger vedrører USA. Hvad kan vi gøre i EU og Danmark?

Vi kan først og fremmest italesætte hele dette problem, rydde op i vores egen baghave og revurdere vores forhold til USA set i lyset heraf. Det bør gøres klart for USA og andre stormagter at vi ikke vil acceptere denne tilstand og ikke længere samarbejder med den.